

Süleyman Sani Axundov (1875-1939)

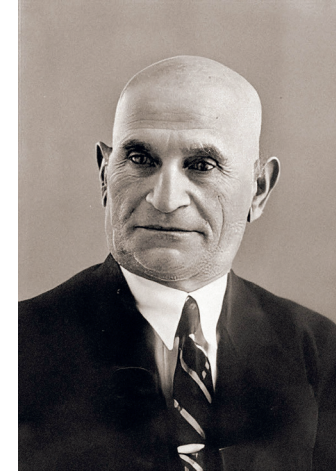
13-19 yanvar 2022-ci il

Dramaturq, nasir, maarif xadimi Süleyman Sani Axundov 3 oktyabr 1875-ci ildə Şuşa şəhərində anadan olmuşdur. Uşaq yaşlarında atasını itirdiyi üçün dayısı Səfərəli bəy Vəlibəyovun himayəsində böyümüşdür. 1885-1894-cü illərdə Qori Müəllimlər Seminariyasında təhsil aldıqdan sonra III dərəcəli rus-tatar məktəbinə müəllim təyin edilmişdir. Ömrünün sonuna kimi pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olmuş, yazıçı, jurnalist kimi tanınmışdır. O, ədəbiyyatda eyni soyadını daşıyan Mirzə Fətəli Axundovdan fərqlənmək üçün ərəbcə **"ikinci"** mənasını verən **"Sani"** sözünü təxəllüs götürmüşdür. **Süleyman Sani Axundov** 1906-cı ildə Bakıda çarlıq

mış Azərbaycan müəllimlərinin I qurultayında iştirak etmişdir. 1920-1921-ci illərdə Qarabağ vilayətinin maarif şöbəsinin müdiri, 1922-1930-cu illərdə Bakıda məktəb müdiri vəzifələrində çalışmışdır. 1922-ci ildə Azərbaycan Ədib və Şairlər İttifaqının ilk sədri seçilmişdir. Ədəbi və pedaqoji fəaliyyətinə görə 1932-ci ildə ona "Əmək Qəhrəmanı" adı verilmişdir. 1921-ci ildən 1930-cu ilədək fasiləsiz Bakı Soveti üzvü, Bakı İcraiyyə Komitəsinin namizədi və Azərbaycan Mərkəzi İcraiyyə Komitəsinin üzvü olmuşdur. "İkinci il" adlı dərs kitabının müəllifidir. Süleyman Sani Axundovun ilk yaradıcılıq əsəri "Tamahkar" komediyasıdır. O, bu

əsərini Mirzə Fətəli Axundovun **"Hacı Qara"** əsərinin təsiri ilə 1899-cu ildə yazmışdır. **"Qonaqlıq"** (1905), **"Kövkəbi-hürriyyət"** (1905), **"Yuxu"** (1905) onun ilk hekayələridir. Süleyman Sani Axundovun yazdığı **"Qan bulağı"** (1923), **"Ümid çırağı"** (1923), **"Cəhalət qurbanı"** (1923), **"Nə üçün"** (1925), **"Təbrik"** (1925), **"Sona xala"** (1926), **"Namus"** (1926), **"Mister Qreyin köpəyi"** (1927), **"Son ümid"** (1927), **"İki dost, iki düşmən"** (1927), **"Gənc maşinistka və qoca yazıçı"** (1935) hekayələri Azərbaycan nəsrinin qiymətli nümunələrindəndir. XX əsr Azərbaycan uşaq ədəbiyyatının formalaşmasında, inkişafında da onun böyük xidməti vardır.

Ədib **"Qorxulu nağıllar"** (1912-1914) başlığı altında yazdığı **"Əhməd və Məleykə"**, **"Abbas və Zeynəb"**, **"Nurəddin"**, **"Qaraca qız"**, **"Əşrəf" ilə** Azərbaycan uşaq ədəbiyyatına forma, məzmun, üslub yenilikləri gətirmişdir. Bu hekayələrdə valideynlərini itirmiş uşaqların acı taleyindən söhbət açılır. Hekayələrdən üçü Hacı Səmədin adından sözlənir. Onun oğlu Məmmədə və qızı Fatiməyə danışdığı qorxulu əhvalatlar uşaqları dəhşətə gətirir. **"Qorxulu nağıllar"** adı təəccüb doğurmamalıdır. Müəllif bu barədə yazıb: **"Bu hekayələr həqiqətdən də qorxulu idi. Lakin onlar uşaqları qorxutmur, onlara həyat həqiqətlərini həyatın**

ışıqlı və qaranlıq tərəflərini açır, xeyirxahlıq və ədavətin təntənəsini əks etdirir-di". Oxucular bu silsilədən **"Qaraca qız"** hekayəsini xüsusilə sevir. Uşaqların mənəvi dünyası, həyatı, insanlığı sevmək və qiymətləndirməyi bacarmaq qabiliyyəti burada daha mənalı verilib. **"Qaraca qız"** əsasında eyniadlı film çəkilib. 1948-ci ildə isə şair, yazıçı, Azərbaycan uşaq drama-

turgiyasının klassiki Abdulla Şaiq bu hekayə əsasında Gənc Tamaşaçılar Teatrı üçün eyniadlı pyes yazıb. Həmin vaxtdan əsər ölkənin bir çox teatrlarında tamaşaya qoyulur. Hekayədə körpəlikdən atasını itirən xeyirxah və cəsarətli Tutunun taleyindən danışılır. Bu zavallı qız əvvəlcə qaraçıların, sonra isə Piri babanın himayəsinə keçir. O, gözüaçıq uşaq kimi həyatın hər iki tərəfini düşünür və görür ki, tüfeyli Hüseynqulular zənginlik içərisində yaşadığı halda, Piri babalar çətinliklə dolanırlar. Lakin Tutu bunu da hiss edir ki, rəfiqəsi Ağca bu mühitdə qəfəsdəki quş kimi çırpınır, o isə heç olmazsa, gözəl təbiətin qoynunda azad nəfəs alır. Bəyin arvadı Pəricahan xanım isə qızının qaraçı ilə dostluğunun əleyhinədir. Bir gün o, qızların birəə rəqs

etmələrini görür və qəzəblənərək Tutunu vurur. Xədicə isə bağçaya qaçır və onu ilan sancır. Rəfiqəsinin səsinə eşidən Tutu köməyə çatır və qızın yarasından zəhəri sümürərək, onun həyatını xilas edir. Lakin Xədicənin anasının vurduğu şillədən Tutunun dodağı yaralandığı üçün zəhər onun qanına keçir. Həkimin söylərinə baxmayaraq, Tutunun həyatını xilas etmək olmur. Beləliklə, qısa ömrünü məhrumiyətlər içində yaşamış Tutu dostluq naminə canını əsirgəmir. Süleyman Sani Axundovun XX əsr Azərbaycan uşaq ədəbiyyatının formalaşmasında, inkişafında böyük xidməti olub. O, 1920-ci ildən sonra yazdığı əsərlərdə də geriliyi və mühafizəkarlığı tənqid edib. 1939-cu ildə, 63 yaşında vəfat etmişdir.